

Slutreplik: Våra kritiker vänder upp och ner på viktiga samband

Dagens Nyheter den 4 januari 2022

Vi uppskattar att vår artikel på DN Debatt om Karl-Bertil Jonssons julafton har inspirerat till sju kritiska repliker, främst riktade mot vår syn på marknadsekonomins och därmed kapitalismens roll. Nedan bemöter vi denna kritik mer ingående. Men låt oss redan här lyfta fram vårt övergripande svar.

Det är den dynamiska marknadsekonomi som har skapat gynnsamma förutsättningar för tolerans, välfärdsstaten, inkomstfördelning, fackföreningar, godhet och demokrati – samtidigt som den också har producerat högt välstånd. Naturligtvis förekommer en växelverkan mellan marknadsekonomi och faktorer som regleringar, politiska institutioner, den ekonomiska politiken och tillväxten, men våra kritiker har ändå i stort sett vänt upp och ner på de viktiga orsakssambanden.

Hannes Holm och brodern Herman hävdar i sin replik att ”allting börjar och slutar med godhet, och att det är godheten som är drivkraften för vårt välbefinnande”. För oss är detta vackra ord, men utan något innehåll, faktiskt mer likt en julpredikan.

Vår poäng är att vi bör skapa och värna ett ekonomiskt och politiskt system som gör det möjligt för människor att vara som människor är, goda såväl som onda, egoistiska som altruistiska, och ändå få ett gott liv. Marknadsekonomi byggd på privat äganderätt är det system som hittills varit bäst på att producera ett välbefinnande för alla.

Dan Andersson skriver i sin replik att vi menar ”att rättvis fördelning snarare är av ondo”. Det är en felaktig tolkning av vårt budskap. Skatter och transfereringar behövs. Men de ska utformas så att de inte förstör drivkrafterna bakom tillväxten. Denna insikt är central i ett land som vårt med nästan världens högsta skattetryck.

Som tidigare chefsekonom på LO bör Andersson vara medveten om de negativa konsekvenserna av extrem beskattning av företagandet i en öppen ekonomi. Inför utsikten av konfiskering genom Rudolf Meidners förslag till fackligt styrda fonder valde många svenska företagare att flytta utomlands. Ikea och Tetrapak är de mest välkända exemplen. Även höga skatter på arv och förmögenheter drev företagare och företag ur Sverige. Vi fick varken rättvisa eller tillväxt på detta vis.

Per Sundgren hävdar i sin replik att vi anser att det ”är Karl-Bertilns pappa direktören som är den verkliga hjälten i sagan”. Detta är fel. Vi pekar inte ut någon enskild individ som hjälte eller skurk. Hjälten är det ekonomiska system som gett oss välstånd och frihet samtidigt.

Sundgren slår ett slag för vad han kallar det ”jämlika demokratiska ägande” som han ser som hotat i dag av marknaden. Här ingår kommunala bostadsbolag och Konsum. Sundgren blundar för det faktum att den decentraliserade marknadsekonomin är en högst demokratisk institution.

Varje konsument har full vetorätt. Ingen tvingas konsumera eller investera i något mot sin vilja på en fungerande marknad. Som medlem av det kollektiva ägande som Sundgren förespråkar har den enskilde individen inte den möjlighet till absolut veto som han eller hon har på marknaden.

I marknadsekonomin finns alltid möjligheten för dem som vill organisera sig ”kollektivt” eller ”demokratiskt”. Men då måste man också acceptera att möta konkurrensen från andra organisationsformer. Konsum bör inte få monopol, utan måste öppet konkurrera med Ica, Willys, Hemköp, Lidl och alla andra företag på marknaden för livsmedel. Detta gynnar oss som konsumenter. Här får vi makten att själva bestämma var och vad vi vill köpa.

Stellan Welin drar i sin replik slutsatsen att vi anser att ”det är onödigt med omfördelningar. Låt kapitalismen gå sin gilla gång och alla får det bättre.” Detta är inte vår ståndpunkt. Vi betonar att den offentliga sektorn har en positiv roll att spela på många områden, inte minst när det gäller omfördelning av inkomster.

Mathias Tistelgren skriver i sin replik att vi inte ger godheten något utrymme och att vi är kritiska mot Karl-Bertil för att han är en god människa. Detta är fel uppfattat. Vi säger klart och tydligt att Karl-Bertil är en god människa och att han bör hedras för det. Men godhet räcker tyvärr inte så långt att den ger oss högre välstånd.

Gåvor till välgörenhet och andra verksamheter kan förvisso göra stor nytta. Varje år skänker företagare som Bill Gates och Warren Buffet bort enorma belopp. Men jämfört med de resurser som den ekonomiska tillväxten skapar står sig dessa gåvor slätt.

Pelle Svensson och barnbarnet Anton ser i sin replik ”välfärdsstaten, fackföreningar, tolerans och demokrati” som garant för ”hela folkets välstånd”. Vi instämmer i att dessa företeelser kan bidra till att sprida välståndet. Men den fundamentala garanten är ändå marknadsekonomin som både skapar välståndet och ger förutsättningarna för ett demokratiskt samhälle, en liberal rättsstat med många självständiga beslutsfattare.

Tyvärr har många missat den längre underlagsrapport som vår artikel bygger på. Så är fallet med Lennart Eliasson som säger att klyftorna har ökat på senare tid. Detta påstående beror på vilka inkomstbegrepp och tidsperioder som studeras, vilket framgår av en tidigare artikel på DN Debatt (6/6) och mer utförligt i denna rapport. Men viktigast i detta sammanhang är att vår analys gäller perioden 1941–2021 eftersom vår julsaga startar 1941. Under denna långa period har klyftorna entydigt minskat.

Till sist vill vi betona att vi behöver historisk analys och därmed den långa sikten för att undvika kortsiktigt tänkande om förutsättningarna för vårt välstånd och våra demokratiska fri- och rättigheter – inte bara på julafton, utan alla årets dagar.

Lars Jonung

Daniel Waldenström